

แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน
แบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดนนทบุรี
Guideline for Development on Sustainable Agro-tourism
Management Approached by Community Participation,
Nonthaburi Province

จินดา ขลิบทอง*

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนนทบุรี (2) การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน (3) ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (4) ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง (5) แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ใน 6 อำเภอของจังหวัดนนทบุรี ประชากร ได้แก่ เกษตรกรเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว คนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง อำเภอละ 20 คน และนักท่องเที่ยว 60 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าร้อยละต่ำสุด สูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีจำนวนมาก อาสาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในการทดลองจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนมี 39 แห่ง 2) คนในชุมชนเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนเกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินงานที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดี มีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว การบริการที่ทำให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และความสามารถในการจัดการเองได้ด้วยชุมชน ซึ่งจะต้องเป็นการร่วมกันของคนในชุมชน ตั้งแต่การวางแผนหาแหล่งท่องเที่ยว ดำเนินการจัดการท่องเที่ยว การจัดสรรผลประโยชน์ การประเมินการจัดการท่องเที่ยว และการกำหนดประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมี

* รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ส่วนร่วมของชุมชน อำเภอเมืองและบางกรวย อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งด้านบริหารจัดการ ด้านการรับรอง ด้านการบริการ และการดึงดูด ส่วนอำเภออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก 4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดในการช่วยเหลือสนับสนุนของคนในชุมชน และ การสร้างความประทับใจตลอดเส้นทาง และระดับมากในความเหมาะสมของเวลาในแต่ละจุด ความเชื่อมโยงของแต่ละจุดท่องเที่ยว การวางแผนรับนักท่องเที่ยว และความพร้อมของแต่ละจุดท่องเที่ยว 5) แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบไปด้วยองค์ประกอบสามส่วนสำคัญได้แก่ บุคคล ชุมชนและสังคม โดยบุคคลต้องมีความเข้มแข็งมีความรู้ ภูมิปัญญาในการถ่ายทอดอาชีพเกษตรกรรม เรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ชุมชนต้องให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว สังคม ต้องเข้าใจและเข้าถึงวิถีชีวิตเกษตรและต้องการเรียนรู้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ท่องเที่ยวเชิงเกษตร การมีส่วนร่วม ยั่งยืน ชุมชน จังหวัดนนทบุรี

ABSTRACT

The purposes of this research were to study (1) the agro-tourism situation in Nonthaburi Province, (2) sustainable agro-tourism management through the community participation approach, (3) agro-tourism management, (4) the satisfaction of people involved in participatory agro-tourism management, (5) development guidelines for sustainable agro-tourism.

Purposive sampling was used to select a sample of 120 farmers/owners/entrepreneurs at agro-tourism attractions; community members and extension workers from 6 communities in Nonthaburi Province; and 60 tourists. Participatory Action Research (PAR) was conducted to collect data. The obtained data were analyzed by content analysis using percentage, minimum value, maximum value, mean, and standard deviation and also underwent qualitative data analysis

Findings: 1) There were 39 agro-tourism attractions that could be managed by the community participation approach. 2) Community people agreed that agro-tourism sustainable depend on well management, stakeholders' satisfaction, facility management, services and ability of community's self-management. Community Participation included Plan for fully prepared

tourist attractions, Operation for the operation of the tour route, Common benefits of potential services, and Evaluation of criteria for community participation. 3) Community participation in Muang District and Bang Kruai District was highest in terms of management, hospitality, services and attractions, while other districts were high levels. 4) Satisfaction was found to be highest in terms of support from community members and impression along the route, respectively. A high level of satisfaction was found in terms of time spent at each stop, connections at each stop, plans to welcome tourists and readiness of each tourist attraction. 5) Individuals, community and society played the most important roles in sustainable agro-tourism development through community participation.

Keywords : Agro-tourism, Participation, Community, Sustainable, Nonthaburi Province

บทนำ

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประเทศไทยทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสนใจมาท่องเที่ยวในประเทศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยม เพราะนอกจากจะได้รับความสุขสนุกสนานจากการท่องเที่ยวแล้ว บางแหล่งท่องเที่ยวยังให้ความรู้ในด้านการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว และรวมถึงการแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเกษตรหรือแหล่งท่องเที่ยว นั้น ราณี อีสัยกุล (2558 หน้า 300) ระบุว่า กรมส่งเสริมการเกษตร ได้รวบรวมสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปี พ.ศ. 2554 มีจำนวนนักท่องเที่ยวไทย 631,252 คน หรือ ร้อยละ 95.2 และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวน 31,848 คน หรือร้อยละ 4.80 รวม 663,100 คน และรายได้จากการให้บริการนักท่องเที่ยวมูลค่า 8,911,850 บาท และรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและผลผลิต 15,142,454 บาท รวมทั้งสิ้น 24,054,304 บาท

ผลการสำรวจของราณี อีสัยกุลและคณะ (2558 : 300) พบว่าประเทศไทยมีความโดดเด่นของผลผลิตทางการเกษตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ด้านการเกษตร เทคโนโลยีการเกษตร รวมทั้งความงดงามของทรัพยากรธรรมชาติและภูมิอากาศที่เหมาะสมกับ

การท่องเที่ยว แม้สถานที่ทางการเกษตรจะตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาและผลิตผลทางการเกษตร เพื่อจำหน่ายและเป็นการสร้างรายได้หลักของเกษตรกร แต่การจูงใจเที่ยวในไร่นา สวนเกษตร สวนดอกไม้ หรือสวนผลไม้ รวมทั้งแหล่งประมงล้วนช่วยนำมาซึ่งรายได้เสริมแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ อีกทั้งผลผลิตทางการเกษตรมีฤดูกาลที่แตกต่างกันไปในแต่ละภาคของประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมผลผลิตทางการเกษตรได้ตลอดปีแตกต่างกันไป เช่น เดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์มีผลผลิตของผัก ผลไม้ และดอกไม้เมืองหนาวในภาคเหนือ เดือนมีนาคม – เมษายนมีไม้ดอกและไม้ผลในภาคกลางและภาคตะวันตก เดือนพฤษภาคม – มิถุนายนมีผักผลไม้ในภาคตะวันออก เดือนกันยายน – ตุลาคมมีผลไม้ในภาคใต้ เป็นต้น ขณะที่กิจกรรมและผลผลิตทางด้านปศุสัตว์ก็ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในภาคเอกชน นอกจากนี้ ยังพบว่า ส่วนมากแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่ของทั้งภาครัฐและเอกชนรายใหญ่มีศักยภาพในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสูง แต่แหล่งท่องเที่ยวขนาดเล็กของเกษตรกรรายย่อยและชุมชน ส่วนใหญ่ยังขาดการนำเสนอผลผลิตที่น่าสนใจและขาดการส่งเสริมที่ครบวงจร

จังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีทรัพยากรทางการเกษตรที่สามารถจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เป็นอย่างดี กอปรกับการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนทำให้การเดินทางสะดวกและรวดเร็วขึ้น ถ้ามีการจัดการที่ดีภายใต้การบูรณาการอย่างเหมาะสมจะสามารถทำให้พื้นที่การเกษตรในจังหวัดนนทบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าสนใจรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ยังเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการเชื่อมโยงในระดับชุมชน โดยเฉพาะการที่จะทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนนั้น ๆ ยั่งยืนโดยชุมชนเอง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดนนทบุรี จะทำให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน และได้เป็นแบบอย่างในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป และยังเป็นการเตรียมการรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งจังหวัดนนทบุรีจะเป็นศูนย์กลางของการคมนาคมและเศรษฐกิจพื้นฐานที่สำคัญ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ความเพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยวกระจายรายได้โดยตรงสู่เกษตรกรและชุมชน โดยชุมชนมีรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรและบริการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดี ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม

มีความพึงพอใจต่อผลประโยชน์ที่ได้รับ ตั้งแต่การวางแผนการท่องเที่ยว การตลาด การจัดการสินค้าและผลิตภัณฑ์ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและบริการที่ประทับใจนักท่องเที่ยว และสามารถจัดการเองได้ในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนนทบุรี
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม
5. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ เกษตรกรเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว คนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชน และผู้นำชุมชน ในพื้นที่เป้าหมาย 6 อำเภอในจังหวัดนนทบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้เทคนิคแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ปฏิบัติการในพื้นที่ทั้ง 6 อำเภอ ๆ ละ 20 คน ซึ่งเป็นผู้ร่วมโครงการอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปี 2556-7 รวม 120 คน และ นักท่องเที่ยวเพื่อทดลองท่องเที่ยว สุ่มแบบเจาะจงผู้มีประสบการณ์การท่องเที่ยวและอาสาจะเป็นนักท่องเที่ยวในการทดลองท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน อำเภอละ 10 คน รวม 60 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติการในพื้นที่ของนักวิจัย และคณะ ตามเครื่องมือที่กำหนดไว้ ดังนี้

- การจัดเวทีในพื้นที่ โดยมีทีมวิจัยชุมชนเป็นผู้นัดหมาย กำหนดประเด็น และจัดกระบวนการในการระดมสมองเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีนักวิจัยร่วมสังเกต กระตุ้น และให้ข้อมูลเพิ่มเติมตามความจำเป็น โดยมีเป้าหมายในการระดมสมองเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การประสานงานเพื่อจัดวางเส้นทางท่องเที่ยว การเตรียมการรับนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

- กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรของแต่ละชุมชน

- ทดลองเส้นทางท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนเองเพื่อประเมินเบื้องต้นและกลับมาสู่เวทีอีกครั้งก่อนรับนักท่องเที่ยว

- ทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรับผู้อาสาเป็นนักท่องเที่ยวซึ่งมีประสบการณ์ท่องเที่ยวมาเป็นผู้ประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวตามเส้นทางที่กำหนดขึ้นจากการระดมสมองของแต่ละชุมชน

- ประเมินความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ คนในชุมชน เกี่ยวกับ

- จัดเวทีระดมสมองในแต่ละพื้นที่แจ้งผลการประเมิน และระดมสมองหาแนวทางการพัฒนากรอบที่ชุมชนผู้มีส่วนร่วมเป็นผู้กำหนดต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ดังนี้

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนนทบุรี ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่มและสนทนากับเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการสังเกตการทำงานร่วมกันของชุมชน และการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามแนวคิดของฟอร์นาร์อฟ (Fornaroff, 1980 : 104)

3. ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนนทบุรี วิเคราะห์จากแบบประเมินซึ่งประยุกต์จากตัวชี้วัดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยนักท่องเที่ยวในการทดลองจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นผู้ประเมิน ซึ่งประเมินจากความสามารถของคนในชุมชน

ในการจัดการเพื่อรับนักท่องเที่ยวตามมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากองค์ประกอบทั้งด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการ การรองรับนักท่องเที่ยว การให้บริการ และการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้เกษตรกรในพื้นที่ซึ่งมาร่วมเป็นนักวิจัยพื้นที่เป็นผู้กำหนดตัวชี้วัดที่จะเป็นการกระตุ้นการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโอกาสต่อไป

4. ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์จากแบบประเมิน ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ ความชอบ ไม่ชอบ ของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน ในด้านการวางแผนรับรองนักท่องเที่ยว ความพร้อมของแต่ละจุดท่องเที่ยว ความเชื่อมโยงของแต่ละจุดท่องเที่ยว ความเหมาะสมของเวลาในแต่ละจุด การช่วยเหลือสนับสนุนกันของคนในชุมชน และการสร้างความประทับใจตลอดเส้นทาง โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทดลองจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นผู้ประเมิน โดยผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน หมายถึงผู้ที่มิบทบาท หน้าที่หรือมีความสัมพันธ์ในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน ได้แก่ คนในชุมชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่

5. แนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน วิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยประมวลจากผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ตามกรอบที่ชุมชนผู้มีส่วนร่วมซึ่งหมายถึง องค์ประกอบที่จะทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลที่จัดอันดับใช้ค่าน้ำหนักเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ

4.21 - 5.00 = มากที่สุด

3.41 - 4.20 = มาก

2.61 - 3.40 = ปานกลาง

1.81 - 2.60 = น้อย

1.00 - 1.80 = น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนนทบุรี

1.1 อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมืองนนทบุรี นับว่าเป็นศูนย์กลางความเจริญมีถนนหนทางสิ่งอำนวยความสะดวกไม่แตกต่างจากกรุงเทพมหานคร พื้นที่การเกษตรส่วนหนึ่งได้แปรเปลี่ยนไปเป็นหมู่บ้านจัดสรร ศูนย์การค้า ฯลฯ แต่ยังคงมีเจ้าของสวนหลายแห่งมีความผูกพันกับอาชีพเกษตรกรรม และต้องการรักษาวิถีชีวิตเกษตรกรไว้ จึงยังคงมีเทือกสวนไร่นาอยู่อีกไม่น้อย ทีมวิจัยชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรีได้คัดเลือกพื้นที่การเกษตรเพื่อการจัดการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับซอยช้าง สวนกระท้อนคุณศิริพันธ์ สวนทุเรียนคุณลัดดาวัลย์ สวนทุเรียนคุณประคอง สวนทุเรียนคุณหนึ่งฤทัย สวนมะม่วงยายกล่ำป่าต่อม สวนทุเรียนคุณมะลิวัลย์ สวนแก้วกาญจนา และบ้านคุณประคอง

1.2 อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี นอกเหนือจากการทำสวนทุเรียนแล้ว ชาวบ้านในชุมชนยังมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับกันเป็นกลุ่มจนเกิดเป็นเส้นทางถนนไม้ดอกไม้ประดับ และสวนผลไม้อื่น ๆ อีกหลายชนิด ทีมวิจัยชุมชนอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรีมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อมองหาหนทางสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่จะสามารถตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีในอนาคตได้มีคัดเลือกพื้นที่การเกษตรที่เห็นว่าสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 5 แห่ง ได้แก่ สวนลุงสมพงษ์ ศูนย์เรียนรู้วัดบางอ้อยช้าง สวนแก้วกุล สวนคุณอภิรักษ์ และ สวนคุณบรรจง

1.3 อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีพื้นที่ทำการเกษตรที่สามารถพัฒนาให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ทั้งสวนไม้ผล สวนไม้ดอกไม้ประดับ สวนผักอินทรีย์ และบางแห่งได้พัฒนาเป็นสถานที่พักโฮมสเตย์ภายในสวนบ้างแล้ว ทั้งยังมีวิสาหกิจชุมชนที่นำเอาผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่มาทำการแปรรูปเพื่อจำหน่ายให้กับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ทีมวิจัยโครงการวิจัยแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ทีมวิจัยชุมชนอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีได้คัดเลือกพื้นที่การเกษตรเพื่อการจัดการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ วัดสวนแก้ว สวนผักคุณนารี กล้วยไม้ส่งออก ศูนย์เพิ่มผลผลิตข้าวแปรรูป ตลาดน้ำบางคูวัด ซอยพระเงิน สวนทุเรียนผู้ใหญ่ตุ๋ และสวนบัวโฮมสเตย์

1.4 อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เป็นพื้นที่ที่นับว่าอยู่ใจกลางความสะดวกสบายในการคมนาคม มีถนนกว้างขวางเชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่น ๆ ค่อนข้างสะดวก การเกษตรกรรมเป็นเช่นเดียวกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดนนทบุรี คือพึ่งพาธรรมชาติ และทำการเกษตรภายใต้ความเสี่ยงจากน้ำท่วมเป็นประจำ อย่างไรก็ตามในอำเภอบางบัวทองยังคงมีพื้นที่ที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมอีกเป็นจำนวนมาก เป็นเกษตรทันสมัยเหมาะสมกับสังคมคนเมือง ทีมวิจัยชุมชนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีได้คัดเลือกพื้นที่การเกษตรเพื่อการจัดการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ จำนวน 5 แหล่ง ได้แก่ ฟาร์มเห็ดโพธิ์ทอง สวนมาลัยบัววิกตอเรีย ฟาร์มแพะนมคุณสง่า ฟาร์มแพะนมคุณอนุชา และตลาดสมบัติบุรี

1.5 อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ยังคงมีพื้นที่ทำการเกษตรที่น่าสนใจอยู่หลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นสวนผลไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับ และสวนผักอินทรีย์ และยังคงมีสภาพความเป็นอยู่ในรูปแบบที่ยังคงมองเห็นถึงวิถีชีวิตของเกษตรกรได้ และพยายามปรับปรุงสถานที่ และสร้างกลุ่มเครือข่ายในชุมชนเพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกร ทีมวิจัยได้คัดเลือกพื้นที่การเกษตรเพื่อการจัดการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ จำนวน 6 แหล่ง ได้แก่ ตลาดน้ำไทรน้อย สวนผักคุณบุญเชิด ฟาร์มลุงเครา วิสาหกิจชุมชนตาซา-ยายสา สวนกล้วยไม้คุณวิชัย และสวนเฟื่องฟ้าคุณเรณู

1.6 อำเภอปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี แม้ว่าอาชีพเกษตรกรรมจะลดน้อยลงไป แต่ยังมีสิ่งดึงดูดใจอีกมากมายแก่ผู้คนที่ต้องการพบกับธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นจุดหนึ่งที่เกษตรกรรมแนวความคิดกันมานาน แต่ยังขาดโอกาสที่จะมาทำงานร่วมกัน งานวิจัยนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจและจุดประกายให้เกษตรกรและคนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอปากเกร็ดใช้พลังสร้างสรรค์ให้เกิดการทำการเกษตรที่มีคุณค่าโดยมาคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกันและปฏิบัติการร่วมกัน แต่ในการทำงานทีมนักวิจัยในพื้นที่ยังเห็นร่วมกันว่าให้ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ทีมวิจัยจึงได้คัดเลือกพื้นที่การเกษตรเพื่อการจัดการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ จำนวน 7 แหล่ง ได้แก่ ล่องเรือชมเกาะเกร็ด บ้านคุณลัดดา สวนธาราแดง สวนเกร็ดพุทธ สวนทุเรียนบางตะไนย สวนชวนชมลีลาวดีคุณปรีชา และสวนส้มโอป่าศรีรงค์

สรุปได้ว่าชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งทีมวิจัยแต่ละอำเภอได้ร่วมกันกำหนดเส้นทางเพื่อทดลองจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งรวมถึงการบริการและกิจกรรมในแต่ละจุดท่องเที่ยว ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 เส้นทางท่องเที่ยวในการทดลองจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตร

อำเภอ	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอาสาทดลองท่องเที่ยวเชิงเกษตร
เมือง	ศูนย์ไม้ประดับชอยช้าง สวนกระท้อนคุณศิริพันธ์ สวนทุเรียนคุณลัดดาวัลย์ สวนทุเรียนคุณประคอง สวนทุเรียนคุณหนึ่งฤทัย สวนมะม่วงยายกล่ำป่าตอม สวนทุเรียนคุณมะลิวัลย์ สวนไม้มงคลแก้วกาญจนา บ้านคุณประคอง บริการ : น้ำดื่มสมุนไพร อาหารและของว่าง เช่น ส้มตำรางวัลชนะเลิศ ขนมเบี๋ญญวน กระท้อนลอยแก้ว กิจกรรม : ล่องเรือเรียนรู้วิถีชุมชน การเพาะมะม่วง การตอนกิ่ง การเก็บกระท้อน การปรุงอาหาร
บางบัวทอง	ฟาร์มเห็ดโพธิ์ทอง สวนมาลัยบัววิคตอเลีย ฟาร์มแพะนมคุณสง่า ฟาร์มแพะนมคุณอนุชา ตลาดสมบัติบุรี บริการ : น้ำดื่มเห็ด ชิมผลิตภัณฑ์จากเห็ด ขนมจากบัว นมแพะ กิจกรรม : การเพาะเห็ด ถ่ายภาพบนใบบัววิคตอเลีย ให้นมแพะ การเพิ่มมูลค่าแก้มัดดอกไม้ประดับ เช่น การจัดสวนถาด การตกแต่งประดับประดา
บางกรวย	สวนลุงสมพงษ์ ศูนย์เรียนรู้วัดบางอ้อยช้าง สวนแก้วกุล สวนคุณอินันท์ สวนคุณบรรจง บริการ : น้ำดื่มสมุนไพร ของอาหารและของว่างท้องถิ่น เช่น ม้าฮ่อ แกงกล้วย ขมิ้นชันไม่รู้ หายาก ไม้ดอกไม้ประดับคุณภาพ ภูมิปัญญาการอนุรักษ์ทุเรียน ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน กิจกรรม : การดูแลรักษาทุเรียน การเสียบยอดไม้ประดับ การปรุงอาหาร
บางใหญ่	วัดสวนแก้ว สวนผักคุณนารี กล้วยไม้ส่งออก ศูนย์เพิ่มผลผลิตข้าวแปรรูป ตลาดน้ำบางคูวัด ชอยพระเงิน สวนทุเรียนผู้ใหญ่ตู๋ สวนบัวโฮมสเตย์ บริการ : น้ำดื่มสมุนไพร อาหารและของว่าง ความรู้ในการทำอินทรีย์ ปลุกผักอินทรีย์ การดูแลรักษาไม้ดอกไม้ประดับ กิจกรรม : การดูแลทุเรียน การเก็บผัก การปรุงอาหาร ล่องเรือเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน
ไทรน้อย	ตลาดน้ำไทรน้อย สวนผักคุณบุญเขต ฟาร์มลุงเครา วิทยาลัยชุมชนตาซา-ยายสา สวนกล้วยไม้คุณวิชัย สวนเฟื่องฟ้าคุณเรณู บริการ : ให้ความรู้การปลูกมะนาว ปุ๋ยมูลไส้เดือน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน กิจกรรม : พับดอกกุหลาบจากใบเตย ชมไม้ดอกสวยงาม
ปากเกร็ด	บ้านคุณลัดดา สวนธาราแดง สวนเกร็ดพุทธ สวนทุเรียนบางตะไนย สวนชวนชมลีลาวดี อินทผาลัมคุณปรีชา สวนเกษตรอินทรีย์ป้าศรีรงค์ บริการ : การทำการเกษตรอินทรีย์ น้ำดื่มสมุนไพร อาหารและของว่างจากผลผลิต เช่น ขนมตาล การดูแลรักษาทุเรียน กิจกรรม : ล่องเรือเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเกาะเกร็ด การเสียบยอดลีลาวดี

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรครั้งนี้สามารถวิเคราะห์ได้ 2 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วิเคราะห์จากการทำงานร่วมกันในพื้นที่ของแต่ละอำเภอ โดยการระดมสมองและทำงานร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งสามารถสรุปได้ดังภาพ 1

ภาพที่ 1 การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดนนทบุรี

2.1.1 การร่วมคิดร่วมวางแผน

เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็นต้องใช้ในการบริหารจัดการพัฒนา เกิดการรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ เกิดการวางแผน เกิดการรวบรวมและแลกเปลี่ยนข้อมูล สร้างความเป็นเหตุและผลของความเป็นจริงการทำงานมีข้อโต้แย้งทางความคิดลดลง และช่วยกันคิดในทิศทางเดียวกันสร้างความเข้าใจที่ดี สามารถสร้างแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวและเครือข่ายได้ วิธีการที่ทำให้เกิดการร่วมคิด สร้างแรงจูงใจด้วยความสำเร็จของการร่วมกันพัฒนาสามารถสร้างรายได้ การให้ความสำคัญกับทุกคนในชุมชนว่าอาศัยจุดเด่นต่าง ๆ มาผลักดันซึ่งกันและกัน สร้างระเบียบกำหนดให้มีการประชุมของสมาชิกทุกเดือน และหลังจากจบการประชุมให้ช่วยกันสรุปเพื่อหาจุดพัฒนาในครั้งต่อไป และมีการประชาสัมพันธ์ว่าจะมีหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนเข้ามาสนับสนุน

2.1.2 ร่วมทำ

กิจกรรมที่ประทับใจที่สุดในการร่วมทำของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ กิจกรรมการต้อนรับนักท่องเที่ยวในแต่ละจุด กิจกรรมการจัดท่องเที่ยวทางน้ำ กิจกรรมที่แสดงออกถึงความร่วมมืออย่างจริงใจที่ต้องการอยากจะทำพัฒนาชุมชน **สิ่งจูงใจที่ทำให้คนในชุมชนสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร** คือ ความต้องการจะอนุรักษ์พื้นที่ทำการเกษตร การปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน ผลประโยชน์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในด้านต่างที่จะเกิดขึ้นด้วยการร่วมกันทำโดยไม่ต้องออกไปแสวงหาจากภายนอกชุมชน ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างชื่อเสียงของชุมชน การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ การที่มหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญและพยายามอนุรักษ์ของชุมชนเกษตรทำให้รู้สึกได้รับการดูแลเอาใจใส่ ความศรัทธาเชื่อมั่นในผู้นำ และผู้นำชุมชนสามารถกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวที่อยากจะทำพัฒนา

2.1.3 ร่วมรับประโยชน์

ประโยชน์ในการทำกิจกรรมร่วมกัน คือ ได้รูปแบบการทำงานที่ดีขึ้น การลดปัญหา ชุมชนได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอก ได้ร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ได้ความรักและความสามัคคี ความสุขที่ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานเกษตร ได้รายได้สู่ชุมชน ได้ทราบถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ได้สร้างแบบอย่างให้กับคนรุ่นหลัง

ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เกิดรายได้ อนุรักษ์พื้นที่การเกษตร ประชาชนทั่วไปได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ได้รับความรู้มากขึ้น ได้พัฒนาชุมชนและคุณภาพของสินค้าในชุมชน ได้พัฒนาตัวเองมากขึ้น ได้รับความสุขจากการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น สร้างความสามัคคีในชุมชน

2.1.4 ร่วมติดตามประเมินผล

ชุมชนมีการร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินการ ด้วยการร่วมกันทำแผนวันเดือน ปี การสรุปผลทุกครั้งที่มีการประชุม การสอบถามถึงผลการดำเนินงาน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดูจากผลตอบรับของนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ร่วมกันประเมินข้อผิดพลาด จุดแข็ง จุดอ่อนในการจัดการท่องเที่ยว แต่บางชุมชนไม่มีการติดตามผลเนื่องจากไม่มีบุคคลหรือหน่วยงานใดเป็นหลักในการติดตามผล ซึ่งผลจากการติดตามและประเมินสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดได้ ปรับปรุงและแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว การทำงานมีแบบแผนมากขึ้น

2.2 เกณฑ์การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนนั้น ทีมวิจัยพื้นที่ได้ร่วมกันกำหนดเกณฑ์สำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่าควรมีการกำหนดเกณฑ์โดยคำนึงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต ทั้งทางด้านเกษตรและด้านอื่น ๆ โดยชุมชนได้ร่วมกันระดมสมองแล้วกำหนดเกณฑ์ในการมีส่วนร่วม ในเรื่องต่อไปนี้

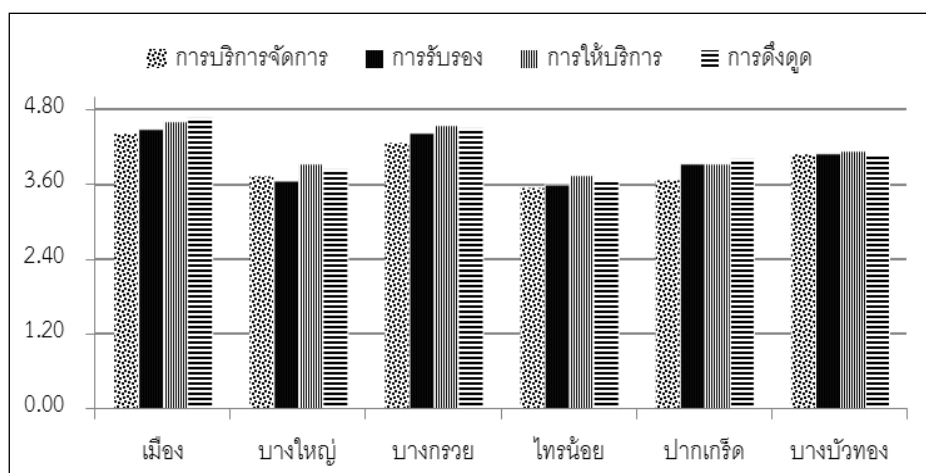
การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมทั้งในด้านการต้อนรับ การบริการ และกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว

- การกระจายรายได้และประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นสำคัญ
- การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสถานที่
- ใช้ระบอบประชาธิปไตยในการร่วมกันคิดร่วมกันดำเนินการ
- การกำหนดราคาในการบริการเพื่อเป็นมาตรฐานของชุมชน
- การเรียนรู้มารยาทในการต้อนรับนักท่องเที่ยว
- กำหนดมาตรฐานสินค้าและราคา

3. ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนนทบุรี

จากการทดลองเส้นทางท่องเที่ยวและประเมินจากนักท่องเที่ยวแล้วพบว่าโดยภาพรวมสรุปได้ว่า ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน **ด้านบริหารจัดการ** ชุมชนอำเภอเมืองและชุมชนอำเภอบางกรวยมีศักยภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และชุมชนอำเภอบางบัวทอง บางใหญ่ ปากเกร็ด และไทรน้อยอยู่ในระดับมาก **ด้านการรับรอง** ชุมชนที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ชุมชนอำเภอเมืองและชุมชนอำเภอบางกรวย และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ชุมชนอำเภอบางบัวทอง ปากเกร็ด บางใหญ่ และไทรน้อย **ด้านการให้บริการ** อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ชุมชนอำเภอเมืองและชุมชนอำเภอบางกรวย และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ชุมชนอำเภอบางบัวทอง บางใหญ่ ปากเกร็ด และไทรน้อย **ด้านการดึงดูด** อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ชุมชนอำเภอเมืองและชุมชนอำเภอบางกรวย และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ชุมชนอำเภอบางบัวทอง ปากเกร็ด บางใหญ่ และไทรน้อย สรุปได้ดังภาพ

ภาพที่ 2 ศักยภาพการจัดการของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนนทบุรี

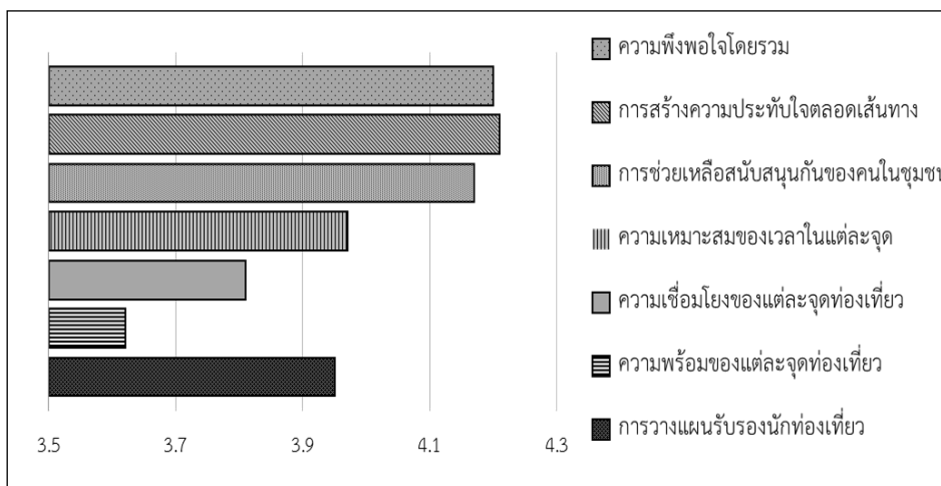
จากผลการศึกษาดังกล่าวจะเห็นว่าอำเภอเมืองมีศักยภาพในระดับมากที่สุดในทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความเหนียวแน่นของทีมงานในการดำเนินการ ซึ่งมีการประชุมบ่อยครั้งกว่าอำเภออื่น ได้รับสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งการเข้าร่วมเวที การสนับสนุนงบประมาณ ให้ไปดูงานการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ณ จังหวัดระยอง ส่วนอำเภอไทรน้อยได้รับการประเมินในระดับต่ำกว่าอำเภออื่น อันเนื่องมาจากในช่วงเวลาดังกล่าวแกนนำมีปัญหาด้านสุขภาพ และการนัดหมายของผู้เข้าร่วมเวทีค่อนข้างยากทำให้มีการประชุมร่วมกันค่อนข้างน้อย แต่

อย่างไรก็ตามจากผลการประเมินสรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ได้กำหนดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวนั้นมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไปได้

4. ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม

การประเมินความพึงพอใจนี้ประเมินจากเจ้าหน้าที่ นักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนผู้เป็นทีมวิจัย พบว่าความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด โดยพึงพอใจระดับมากที่สุดในการช่วยเหลือสนับสนุนของคนในชุมชน และการสร้างความประทับใจตลอดเส้นทาง ตามลำดับ และมีความพึงพอใจในระดับมากในประเด็นความเหมาะสมของเวลาในแต่ละจุด ความเชื่อมโยงของแต่ละจุดท่องเที่ยว การวางแผนรับนักท่องเที่ยว และความพร้อมของแต่ละจุดท่องเที่ยว ตามลำดับ ดังภาพ

ภาพที่ 3 ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน

จากผลการประเมินดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินการช่วยเหลือสนับสนุนของคนในชุมชน และการสร้างความประทับใจตลอดเส้นทางของเส้นทางท่องเที่ยวนั้น เป็นเพราะความตั้งใจมุ่งมั่นและการมีส่วนร่วมของทุกคนที่ได้รับมอบหมายภารกิจ มีการชักชวนท่องเที่ยวตามเส้นทางที่กำหนดโดยชุมชนเองก่อนซึ่งเป็นผลจากการระดมสมอง ทำให้คนในชุมชนรับทราบและมีส่วนในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเพราะผลประโยชน์ร่วมกันคือการได้ประชาสัมพันธ์อาชีพการเกษตรของชุมชนให้เป็นที่รู้จักและให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นว่าสามารถนำอาชีพการเกษตรบูรณาการกับอาชีพการจัดการเพื่อสร้างมูลค่าให้แก่อาชีพการเกษตรได้ ส่วนประเด็นที่ได้รับผลการประเมินต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่น คือความพร้อมของแต่ละจุดท่องเที่ยว นั้นอาจเนื่องจากแต่ละจุดท่องเที่ยวนั้นยังมิได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแต่อาสาที่จะเป็นหน่วยทดลองให้เห็นถึงผลสำเร็จ

ของการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไรก็ตามผลการประเมินยังอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางที่กำหนดยังสามารถได้รับการพัฒนาต่อไปได้

หลังจากการทดลองท่องเที่ยวและรับทราบผลการประเมินแล้วทีมวิจัยและนักวิจัยพื้นที่ได้ร่วมกันจัดเวทีเพื่อหาบทสรุปโดยภาพรวมอีกครั้งเพื่อหาแนวทางการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งจากการสนทนาในเวทีชุมชนพบว่าจังหวัดนนทบุรีโดยภาพรวมยังมีเทือกสวนไร่นาที่สามารถจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้โดยได้ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น แนวทางเสริมจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และข้อเสนอแนะ เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

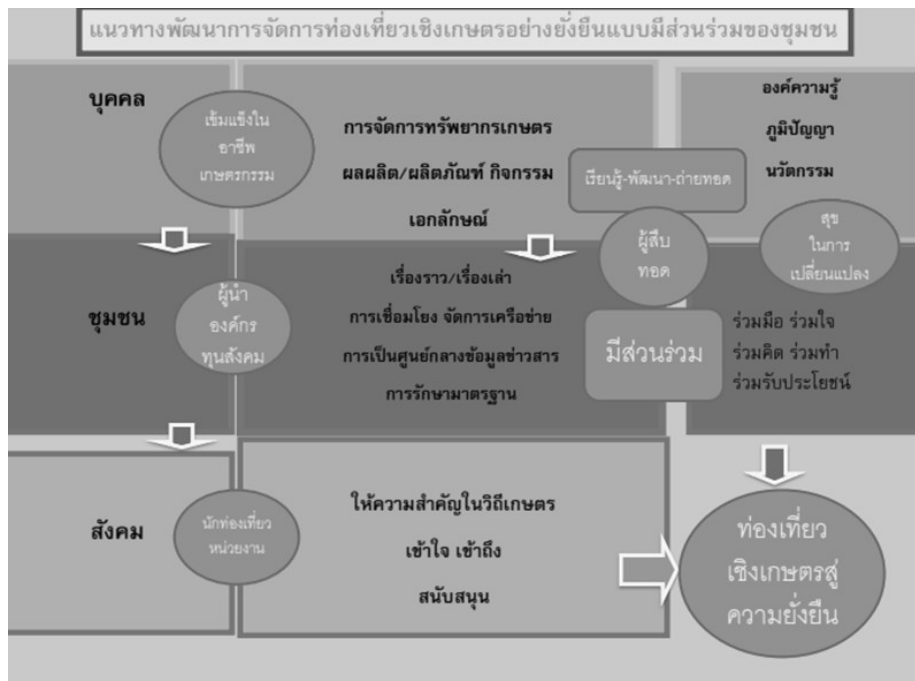
ตารางที่ 2 วิเคราะห์จุดเด่น แนวทางเสริมจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาและข้อเสนอแนะ

จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	แนวทางเสริมจุดเด่น
- มีกิจกรรมสาธิตด้านการเกษตร เช่น ขยายพันธุ์พืช การดูแลรักษา การอนุรักษ์พันธุ์ การมีนวัตกรรมของพืชพันธุ์ใหม่ - มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชนที่สืบทอดกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน - มีสถานที่พัก รับรอง - เป็นสวนไม้ผล สวนมะพร้าวพันธุ์เดียว สวนกล้วย - เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ทุเรียน หลากหลายสายพันธุ์ - การคมนาคมสะดวก ทั้งทางบกและทางน้ำ - เป็นศูนย์การเรียนรู้	- พัฒนาสื่อเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ - สร้างจุดเด่นของชุมชนในผลิตภัณฑ์ เช่น ทำเมนูเสริม “ข้าวห่อใบบัว” สวนบัวอแกนิก - เพิ่มกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินและเรียนรู้ - ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ใช้social network - สร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน - ปรับสภาพแวดล้อมให้สวยงาม - รวบรวมองค์ความรู้เป็นสื่อเผยแพร่
จุดที่ควรพัฒนา	ข้อเสนอแนะ
- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสุนทรีย์ - พัฒนาสวนทุเรียนดั้งเดิมปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีให้เหมาะสม - จัดทำสื่อต่างๆเพื่อสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ทั่วไป - จัดสัดส่วนสถานที่ และพื้นที่การท่องเที่ยวในสวนให้เหมาะสม - การทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติเกษตรกรรมที่บางครั้งไม่สามารถให้เทียบเคียงกับการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น เช่น ความสะอาดสบาย ความสวยงาม เป็นต้น	- การผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมีคุณธรรมต่อผู้บริโภค - การจัดระเบียบสวน การดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อย ความปลอดภัย - สร้างกลุ่มและเครือข่ายให้เข้มแข็ง - การอนุรักษ์สิ่งที่เป็นวัฒนธรรมของชุมชนโดยอาจมีการบูรณาการกับความทันสมัย - การสร้างแรงบันดาลใจให้ลูกหลานหรือคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น

5. แนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

จากผลการวิจัยและการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ที่ได้ ทีมวิจัยจึงได้สรุปแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมด้วย องค์ประกอบสามส่วนสำคัญ คือ บุคคล ชุมชน และสังคม ดังภาพ

ภาพที่ 4 แนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

จากภาพ สรุปได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวจะสามารถดำเนินการได้โดยมี 3 ส่วนสำคัญ คือ **บุคคล** ซึ่งหมายถึงเกษตรกร **ชุมชน** หมายถึง คนในชุมชน ผู้นำ องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ **สังคม** หมายถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว

บุคคล หรือเกษตรกร เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีความเข้มแข็งในอาชีพเกษตรกรรม มีการจัดการทรัพยากร ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ กิจกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงมีองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และหรือนวัตกรรม ที่จะต้องเรียนรู้ พัฒนาและหากลยุทธ์ในการถ่ายทอดให้รุ่นต่อไป หรือสร้างผู้สืบทอด โดยการให้รับรู้ถึงความสุขที่เกิดขึ้นจากการเกษตรกรรมที่จะต้องรองรับกับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาหมายถึงการสร้างนวัตกรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น

ชุมชน หมายถึง ผู้นำ องค์กร สมาชิก ทูตทางสังคม ที่มีอยู่ในชุมชน ใช้เรื่องราวที่น่าสนใจของชุมชนให้เกิดการเชื่อมโยง การจัดการเครือข่าย และการเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนา และรักษามาตรฐานขององค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยสิ่งที่สำคัญคือการร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับประโยชน์ ซึ่งเห็นได้จากการทดลองจัดการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชนที่มีความหลากหลายในการดำเนินการ ชุมชนใดที่มีกระบวนการของการมีส่วนร่วมชัดเจน ผลของการประเมินทั้งศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวและความพึงพอใจจากผู้เกี่ยวข้องจะอยู่ในระดับมากที่สุด

สังคม หมายถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว ต้องให้ความสำคัญ เข้าใจ เข้าถึงและให้การสนับสนุน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ความเพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยว กระจายรายได้โดยตรงสู่เกษตรกรและชุมชน โดยชุมชนมีรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรและบริการท่องเที่ยว ดังนั้นนอกจากหน่วยงานที่ไม่ว่าภาครัฐหรือเอกชนควรให้การสนับสนุนโดยเฉพาะในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สิ่งแวดล้อมของชุมชน ป้ายสื่อสารประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นต้น ส่วนนักท่องเที่ยวต้องมีความเข้าใจในวิถีเกษตรกรรมและมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ ผสมผสานกับความเพลิดเพลินซึ่งในบางสถานการณ์อาจจะต้องปรับตัวเตรียมพร้อมไปกับสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย เช่น เทือกสวน ไร่ นา เป็นต้น จึงจะช่วยให้พื้นที่การเกษตรสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษาพบว่าจังหวัดนนทบุรี ยังมีอาชีพเกษตรกรรมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อีกมากแต่ยังขาดแรงจูงใจที่ดำเนินการ ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจ ระบุว่า แรงจูงใจ (Motive) หมายถึง สภาวะที่เป็นแรงกระตุ้นหรือเป็นกระบวนการที่สร้างและกระตุ้นหรือผลักดันให้บุคคลเกิดพฤติกรรมหรือแสดงพฤติกรรมออกมา ทั้งที่เป็นพฤติกรรมโดยสัญชาตญาณและพฤติกรรมจากการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแรงจูงใจนั้นต้องการ ดังนั้น การเริ่มด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดแรงจูงใจได้เป็นอย่างดี ในการวิจัยจะสังเกตถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือในช่วงเริ่มต้นส่วนใหญ่จะบอกว่าไม่มีเวลา ไม่มีความรู้ ไม่มีกิจกรรมไม่สามารถเป็นผู้นำชมได้ ฯลฯ แต่เมื่อพบกันบ่อยขึ้นสมาชิกที่มาร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วม

ต่างเริ่มมีความกระตือรือร้นและรับรู้ถึงความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ
รองรับนักท่องเที่ยวได้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการศึกษาพบว่าทุกชุมชนมีกระบวนการดำเนินการแบบมีส่วนร่วม โดยการร่วมกัน
ค้นหาแหล่งท่องเที่ยว คิดและวางแผนการจัดการการท่องเที่ยว แบ่งหน้าที่กัน และร่วมมือ
ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการรับรองนักท่องเที่ยว โดยคิดว่าผลประโยชน์ที่ได้ คือ การเผยแพร่
แลกเปลี่ยนความรู้ ภูมิปัญญา รวมทั้งการทำให้ชนบทเป็นที่ยึดมั่น รวมถึงการรักษาผืนดิน
การเกษตรไว้ ซึ่งเป็นไปตาม แนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1981 : 6) ที่ระบุ
ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนหมายถึงการที่สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ
ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการ
พัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น
จากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคน
ของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมใน
การพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค และสนับสนุน แนวคิด
ของฟอร์นาร์อฟ (Fornaroff. 1980 : 104) ที่ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมี
ส่วนร่วม คือ 1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้
ตลอดจนการติดตามประเมินผล 2)การดำเนินงาน 3) การใช้บริการจากโครงการและ 4) การมี
ส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ในส่วนของศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่า ชุมชนจังหวัดนันทบุรีมี
ศักยภาพในทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก ทั้งนี้ เป็นเพราะผลจากความตั้งใจของ
สมาชิก โดยเฉพาะที่มวิชัย และเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และองค์กรในพื้นที่ เช่น อบต.
ให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุน การรับรอง พบว่ามีศักยภาพในระดับมากที่สุดและระดับ
มาก เกิดจากลักษณะพื้นฐานของผู้นำอาชีพการเกษตรที่เป็นผู้มีจิตใจดี มีผู้มาเยือนต้องต้อนรับเต็มที่
ประกอบกับการที่ได้มีส่วนร่วมกันในการคิดและได้ทำงานร่วมกันมาระยะเวลาหนึ่งทำให้เกิด
ความสัมพันธ์ที่ดี และบางแหล่งท่องเที่ยวมีโอกาสได้ต้อนรับบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานอยู่แล้ว
(ศิริรัตน์ หอมานัน (2547 : 149-150) ได้ศึกษาถึง ศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ วิถีชีวิตและภูมิ

ปัญหาท้องถิ่น มีความพร้อมค่อนข้างมากและความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมมีความพร้อมในระดับปานกลาง โดยเห็นว่า ขนาดของพื้นที่ การให้บริการ ความเหมาะสมของวันเวลาในการเข้าชม มีความพร้อมที่สามารถรองรับต่อการท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง ยุธิพรรณ แสนใจยา (2545 : 73-74) ได้ศึกษาถึง แนวทางการพัฒนาไร้ชาสู่วิรุฬห์อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ชัดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ มีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้และด้านความปลอดภัยมีความปลอดภัยสูง วิภารัตน์ สุราลัย (2556 : 153-154) ได้ศึกษาถึง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวคือ ทศนียภาพสวยงาม มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ วิถีชีวิตของเกษตรกร ความเป็นมิตรและความเป็นกันเอง ในส่วนผลผลิตทางการเกษตรมีการพัฒนาและปรับปรุงสายพันธุ์เพื่อมาตรฐานและคุณภาพในการจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึก ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่สำคัญคือสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการและผู้สูงอายุ ห้องสุขาเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรม แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งมีกิจกรรมที่แตกต่างกันไป ส่วนไบเฟิร์น วงษ์บัวงาม และมุขสุตา พูลสวัสดิ์ (2556 : 61) วิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโครงการที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาคการเกษตรในเขตกรุงเทพและปริมณฑล พบว่าจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรคือการที่เกษตรกรมีความรู้ ความชำนาญ มีประสบการณ์ในด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้สวนเกษตรมีผลผลิตที่มีคุณภาพดีและความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นนำไปปฏิบัติตามได้ จุดอ่อนคือ การขาดการบริการแก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น แหล่งที่นั่งพักผ่อน ห้องน้ำ และบุคลากรที่คอยดูแลให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งพื้นที่เกษตรในบริเวณใกล้เคียงไม่ได้จัดตั้งเป็นเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยว

ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากการวิจัยพบว่า ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในระดับ การช่วยเหลือสนับสนุนของคนในชุมชน และการสร้างความประทับใจตลอดเส้นทาง และ มีความพึงพอใจในระดับมากในระดับความเหมาะสมของเวลาในแต่ละจุด ความเชื่อมโยงของแต่ละจุดท่องเที่ยว การวางแผนรับนักท่องเที่ยว และความพร้อมของแต่ละจุดท่องเที่ยว ตามลำดับ ซึ่งแสดงถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน ยังเป็นไปตามความคาดหวังของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งพิมพา หิรัญกิตติและคณะ (2557) พบว่า

มูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ ต้องการพัก ผ่อนหย่อนใจ คลายความเครียด ความสวยงามของสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงาม ความเหมาะสมของสภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว เช่นเดียวกับสุพรรณิ เสริมศรีและ กนกกานต์ แก้วนุช (2556) ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการ สภาพแวดล้อมบริเวณชายหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง แม้ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพต่างกันแต่ความเห็นของนักท่องเที่ยวใกล้เคียงกันคือนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าจะกลับมาเที่ยวอีก เพราะความเงียบสงบเหมาะแก่การพักผ่อน เป็นสถานที่ที่เหมาะสมกับวันหยุดสุดสัปดาห์ของครอบครัว มีร้านอาหารมาก ความเป็นธรรมชาติสูง

แนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

จากผลการวิจัยวิเคราะห์ได้ว่าแนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมี 3 ส่วนสำคัญ คือ บุคคล ชุมชนและสังคม อันเนื่องมาจากการที่ได้ทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของแต่ละอำเภอในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวนั้น คนโดยเฉพาะเกษตรกรเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสนใจที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและให้ความร่วมมือ กับชุมชนที่มีผู้ประสานงานหรือมีผู้นำที่เข้มแข็ง เส้นทางของอำเภอนั้นจะได้รับผลการประเมินในระดับที่สูงกว่า ซึ่งสนับสนุนรัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร (2015) ซึ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อความยั่งยืน: โครงการหลวงปางตะ พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ต้องจัดในรูปแบบของกิจกรรมชุมชน การบริหารงานต้องมีความโปร่งใส มีกฎเกณฑ์ ระเบียบที่ยอมรับและ รับรู้กันโดยทั่ว สามารถตรวจสอบได้ มีการพัฒนารูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนให้เหมาะสม โดยส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลาย หาเอกลักษณ์หรือ จุดเด่นของชุมชน รูปแบบเชิงเกษตรเฉพาะตัวให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความแตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งการแสวงหาโอกาสในการขยายตลาดเพื่อเพิ่มรายได้ โดยเฉพาะตลาดในประเทศและ ขยายเครือข่ายการตลาดจากตลาดในประเทศและต่างประเทศ ขณะที่เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ (2552) ศึกษาการพัฒนาโครงการขยายการท่องเที่ยวด้านชนเผ่าและการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการพัฒนาโครงข่ายและเส้นทาง การท่องเที่ยวจะส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีมาตรฐาน สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนช่วยป้องกันและลดปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งใน ด้านสังคม

วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถดูแลรักษา และแก้ปัญหาในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การกำหนดโครงข่ายและเส้นทางการท่องเที่ยวที่แน่นอนจำเป็นต้องเลือกเส้นทางหรือโครงข่ายการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการพัฒนา และเส้นทางการท่องเที่ยวที่แน่นอนต้องสะท้อนถึงอัตลักษณ์พื้นที่การท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ต้องมีแรงจูงใจในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นส่วนเสริมจากอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งแรงจูงใจจะทำให้บุคคลทำงานด้วยความมีประสิทธิภาพ ซึ่งความมีประสิทธิภาพในการเกษตรก็คือการมีผลผลิตที่ดี มีคุณภาพ และมีองค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดสู่รุ่นต่อ ๆ ไป เพื่อให้การเกษตรยังคงเป็นอาชีพที่ยั่งยืนของเกษตรกร

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการที่จะสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น การได้ทำงานร่วมกัน มองเห็นสิ่งดีในชุมชนที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว เห็นสิ่งที่ต้องปรับปรุงพัฒนาแก้ไข เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกัน ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวทางในการกระตุ้นการเปลี่ยนแปลง

1.3 การพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารของชุมชนเกษตรที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.4 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จากการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวต้องการความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความปลอดภัยในการท่องเที่ยวด้วย ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนควรมีการสนับสนุนจัดโครงสร้างพื้นฐานในแต่ละเส้นทางให้มีความสะดวกในการเดินทาง เช่น ถนน ป้ายบอกทาง ความสะอาดและความสวยงามตลอดเส้นทาง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ประเด็นที่น่าจะกำหนดเป็นปัญหาในการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2.2 การพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2.3 การพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารของชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

บรรณานุกรม

- เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ. 2552. **การพัฒนาโครงการท่องเที่ยวด้านชนเผ่า และ การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 20 สิงหาคม 2558.
- นาฏสุตา เขมนะสิริ. 2555. **การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร**. กาญจนบุรี โรงพิมพ์พิสิทธ์เซ็นเตอร์
- _____. 2556. **“การพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร : กรณีจังหวัดภูเก็ตและ จังหวัดชลบุรี”** สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- นันท์นิ ทองคงเหยา. 2553. **การดำเนินงานส่งเสริมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราช นนทบุรี.
- ใบพิรณ วงษ์บัวงาม และमुखस्ता พูลสวัสดิ์. 2556. **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โครงการที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาค การเกษตรในเขตกรุงเทพและปริมณฑล**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- พิมพ์ ทิรัญกิตติ และคณะ. 2557. **พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย**. สุทธิปริทัศน์ 28 (88) :363-384.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2556. **การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร**. เอกสารการสอนหน่วยที่ 1-15 สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ : นนทบุรี.
- ยุริพรรณ แสนใจยา. 2545. **แนวทางการพัฒนาไร่ชาสุวิรุฬห์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร**. การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร. 2015. **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อความยั่งยืน : โครงการหลวงปางตะ** . Suranaree J. Soc. Sci. 9(1) : 19-35.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธรและ ภาคภูมิ ภัควิภาส .2559. **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเศรษฐกิจสร้างสรรค์** . วารสารปัญญาภิวัฒน์ 8(1) : 79-90.
- ราณี อิลชัยกุล. 2556. **แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในเอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร** . หน่วยที่ 1 หน้า 1-57 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.

- ราณี อธิชัยกุลและรชพร จันทร์สว่าง.2558. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง นโยบายการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน. กทม : สกว.
- วิภารัตน์ สุราลัย. 2556. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. รายงานการศึกษาระดับปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วันทนา ฉิมบ้านดอน. 2552. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางไผ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ภูมิศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริรัตน์ หอมนาน.2547. ศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว.คู่มือมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สุพรรณิ เสริมศรีและ กนกกานต์ แก้วนุช. 2556. ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการ สภาพแวดล้อมบริเวณชายหาดแม่รำพึง จังหวัดระยอง. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ 9(2):1-11.
- อคิน รพีพัฒน์. 2547. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข.
- อภิญญา กังสนารักษ์. 2544. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen , J.M. and Uphoff, N.T.(1981) **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation.** Rural Development Committee Center for International Studies , Cornell University.

Fornaroff.A. (1980). **Community involmnet in Health System for Primary Health Care.** Geneva : World Health Organization.

Oakley , P. (1984). **Approaches To Participation In Rural Development.** Geneva : Inter-nation Office.

Reeder , W.W.(1974). **Some Aspects of The Information Social Participation of Farm Families in New York State.** New York : Unpublished Ph.D Dissertation , Cornell University.

